

A Somogy-Zalai
Evangélikus
Egyházmegye
Honlapja

Az Evangélikus
Egyház Honlapja

Evangélikus Egyház - Online újságok - Kapernaum - Évfolyamok - 12. évfolyam, 2003. - 42. szám, Pünkösöd - A Szentírás ihletettsége

GONDOLATOK

A Szentírás ihletettsége

HOGYAN LEGYÜNK AZ IGE EGYHÁZA? A BIBLIKUS GONDOLKODÁS A HÉTKÖZNAPOKBAN

A 2003. február 3-án Nagykanizsán a Somogy-Zalai Egyházmegye Lelkeszi Munkaközösségében elhangzott előadás rövidített, szerkesztett változata.

1. A Biblia ihletettsége

1.1. Az ihletettség az Ó-, és az Újtestamentumban

Az inspiráció, amit a katolikusok "sugalmazás"-nak, a protestánsok "ihletettség"-nek neveznek, a Szentírás természetéhez tartozik.

Ha az inspirációról beszélünk, akkor kiindulópontunk csak az lehet, hogy a Szentírásról szóló tanítás, a "szkriptológia" elválaszthatatlan a Szentlélekről szóló tanítástól, a pneumatológiától.

Az inspiráltság példáival az Ó-, és az Újszövetségben egyaránt találkozunk. Az inspiráció Isten önkijelentésének egyik módja, s az inspiráció általában személyekre és nem könyvekre vonatkozik. Ezek a személyek a Lélek befolyása és hatása alatt voltak, amikor megfogalmazták, vagy leírták mondanivalójukat. Az inspiráció alanya mindig Isten lelke, aki kinyilatkoztatja magát egy-egy embernek mint például Bálámnak (4Móz 24,2), odajön az emberhez (Bír 3,10), megnyugszik rajta (Ézs 61,1; Lk 4,18), munkálkodik benne és megváltoztatja az embert, mint például azt Saullal is tette (1Sám 10,6), de az át is mehet másra, mint ahogyan Illés lelke is átment Elizeusra (2Kir 2,15).

Az Újszövetségben különösen Pál apostol beszél többször is a lelki emberről (1Kor). A "nem lelki ember" nem érti meg a cselekvő Isten hatalmas erejét és művét. Ám "nekünk kinyilatkoztatta Isten a Lélek által" (2,10). Az evlági gondolkodás a Szentlélek érintettsége nélküli gondolkodás. De akik Jézus Krisztusban hisznek, azok megkapták az ígért Vigasztalót, a Szentlelket. Isten a Lélek által részesíti az embert ajándékaiban: a Lélek által olyan tudást, látást kap az ember, amelyet a világ nem képes adni. A Szentlélek János apostol szerint az "igazság Lelke". Ez a lélek, akárcsak az elektromos áram, láthatatlan, de ereje, munkája megtapasztalható. Mindenhová eljut, behatol: egy sajátosan áttetsző, "transzparens", s ugyanakkor kinyilatkoztató erő is. A lelki ember a Lélektől kapott erővel hirdeti a Lélektől kapott ajándékot. S aki a Lélekre fogékony, az kilép önmaga eredendő zártságából és hajlandó lesz megnyitni másoknak is.

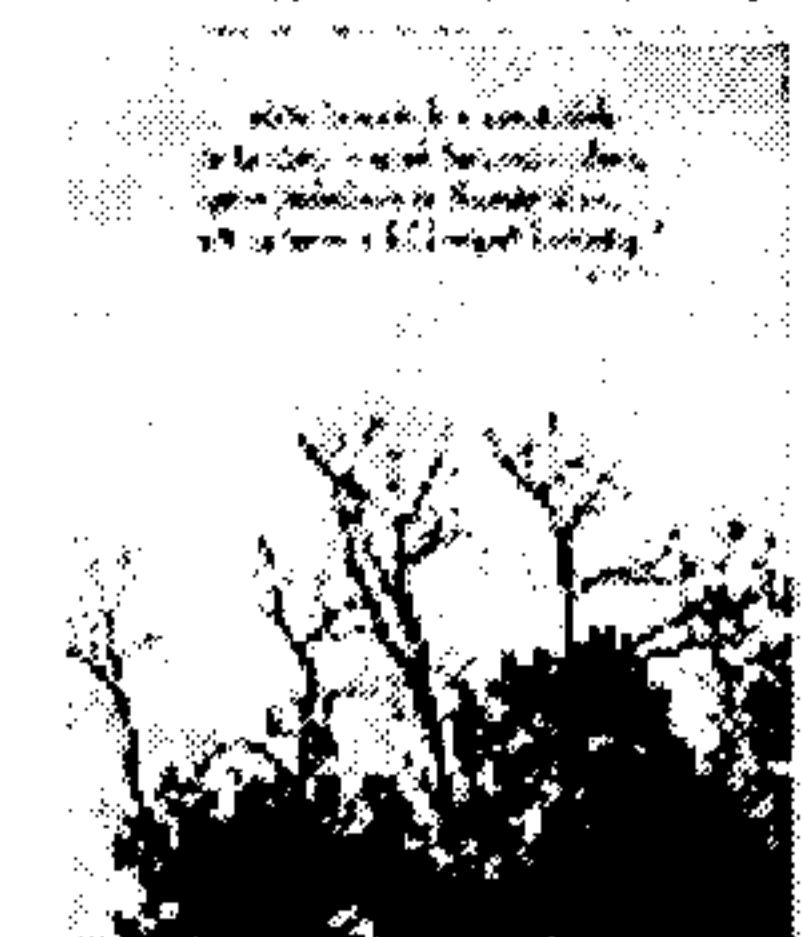
Nagy Gyula *Az egyház mai tanítása* című dogmatikájában miután áttekinti az

Kapernaum
Evangélikus Egyházmegye
Honlapja

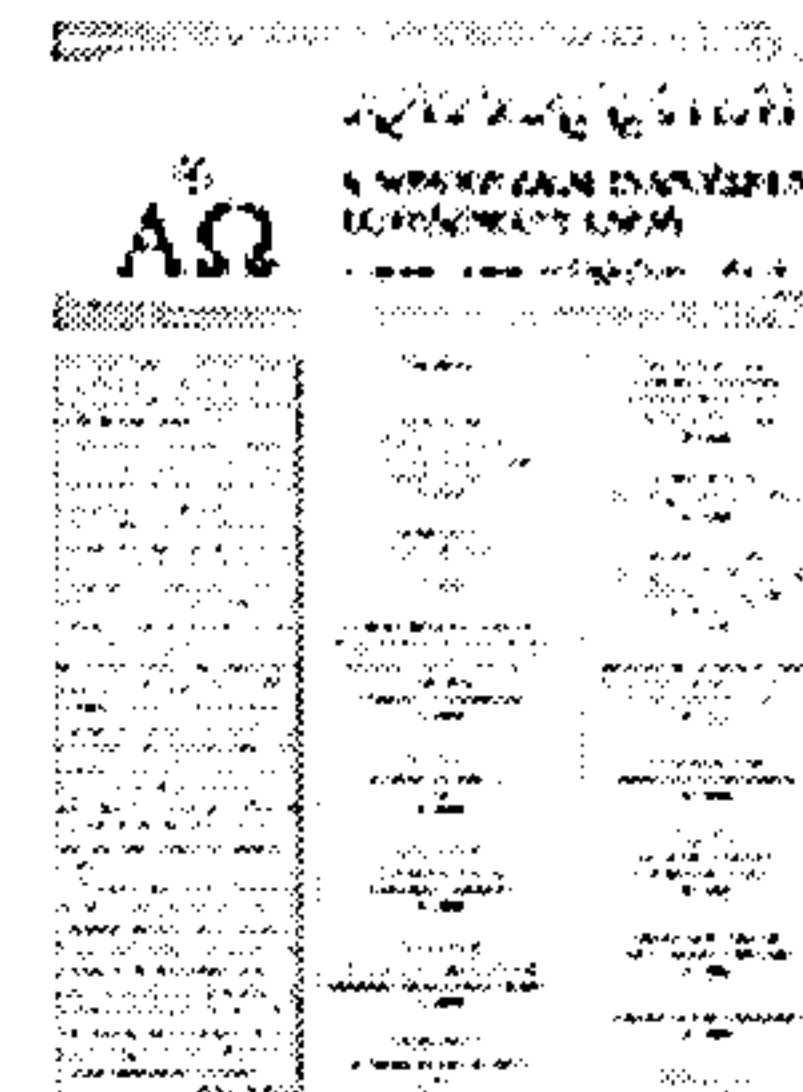

KAPERNAUM 58. sz.
2010. Pünkösöd

Kapernaum
Evangélikus Egyházmegye
Honlapja

KAPERNAUM 50. sz.
2005. Pünkösöd

KAPERNAUM 7. sz.
1994. Pünkösöd

egyhez két evezredes tanítást a Szentírás ihletettségeről, ezt a megfoghatatlant titkot másokhoz hasonlóan ő is Jézus Krisztus megtestesülésével, az inkarnációval állítja párhuzamba, majd kijelenti: *"Minden olyan teológiai vagy más elmélet, amely ezt a titkot azzal próbálja feloldani, hogy a Szentírásban vagy annak történeti-emberi valóságát, vagy annak inspiráltságát, Isten lelkétől ihletettségét tagadja, téves, és számunkra elfogadhatatlan magyarázási kísérlet."* S mivel a hirdetett ige *"egyenesen felülről"* *"betör"* a személyes életünkbe, mivel *"megszólít, bűnbánatra és hitre indít, megújítja egész életünket. Ez a számtalanszor ismétlődő, belső csoda bizonyítja igazán a Szentírás isteni eredetét, ihletettségét, inspiráltságát!"*

Az ihletettség szerepéről sok lényeges gondolatot olvashatunk Szabó Imre nyugalmazott református lelkész *"A lélek és a betű"* című több mint tíz ével ezelőtti előadásában. A szerző abból indul ki, hogy a Lélekből Ige (isteni beszéd, üzenet) lett, az Igéből Írás, s az Írás puszta betűvé válhat. Az Írás nem azonosítható Isten igéjével. *"A Szentlélek benső bizonyágtétele nélkül az Írás holt betű marad. Egyedül a Szentlélek teszi a Bibliát, az Írott Igét, élő Igévé, Isten megszólító, tulajdonképpenibeszédévé."* Ezt a reformátorok, Luther és Kálvin is egyértelműen vallották. A protestáns orthodoxiában azonban megmerevedett a reformáció dinamikus felfogása, s ennek az orthodoxiának a mai örököse a fundamentalizmus, amiről az alábbiakban részletesen is szólnunk. Most csupán Szabó Imre alapján a kérdésről annyit mondunk, hogy a fundamentalizmus az egész Bibliát egy zárt harmonikus rendbe próbálja illeszteni, s ebből a teológiából tan lesz, abból pedig majd törvény. Ráadásul a különféle fundamentalizmusok is mind megalkotják saját zárt rendszerüket, amelyek sokszor a legélesebb ellentétben állnak egymással. A fundamentalizmus jelenségét Szabó Imre az emberi agy működésének illusztrálásával világítja meg. Közismert, hogy az agynak két féltékéje van: a jobb oldali az inspiráció, az intuíció, a szellemi látások helye, a baloldali pedig ráció, a logika, a gondolkodás központja. Amíg a karizmatikusok az agy jobboldali féltékéjét, a fundamentalisták a baloldali abszolútizálják. Az előző csoport tagjainál csak a Lélek uralkodik, új kinyilatkoztatásokat ad, s az ige elsikkad. A fundamentalizmus esetében ennek fordítottja történik: a racionalitás válik uralkodóvá, amelyik elzárkózik a Lélek hatásaitól. Az előző a racionalitástól, az utóbbi a Lélektől fél. A helyes megoldás közepén van: *"Ahol valóban Isten lelke van jelen, ott elsősorban az történik meg, amit az a bizonyos kálvini benső bizonyágtétel mond: megnyílik a Biblia, megelevenedik az Ige és újra Isten beszédévé válik. Mert nemcsak az Ige van hozzákötve a Lélekhez, hanem a Lélek is köti magához az Igét; igen, a már egyszer meghirdetett Igét, a már Írásba foglalt igéhez."*

1.2. A fundamentalizmus álláspontja

Ha a Biblia inspirációjáról beszélünk, fontos, hogy azt megkülönböztessük a verbálinspirációtól, amit mi a fundamentalizmussal váltófogalomként kezelünk. A Biblia ihletettséget sokan azért utasítják el, mert azt azonosnak vélik a verbálinspiráció szemléletével. Azért is kell pontosan fogalmaznunk, hogy mi a fundamentalizmus és mi nem az, hiszen sokszor tévedésből a Bibliához, a benne foglalt igéhez és a bibliai gondolkodásmódhoz ragaszkodókat is fundamentalistának címkézik.

A verbálinspiráció, vagy más néven a fundamentalizmus a modern gondolkodás mellékterméke, pontosabban a modern gondolkodással szembeni védekező ideológia, amely a Szentírás *inerrantia*ját, azaz annak emberi: földrajzi-biológiai-történelmi tévedhetetlenségét hangsúlyozza. Az elnevezés a 20. század eleji észak-amerikai mozgalomra utal, akik *"Fundamentals"* címen traktátusokat jelentettek meg, s a modernizmus ideológiájával szemben védelmükbe vették mindenek előtt a Biblia tévedhetetlenségét és a hagyományos dogmatikai tételeket. E mozgalom gyökere a protestáns orthodoxiában található. Quenstedt (1611-1688) így fogalmazott: *"A Szentírás szerzőit Isten ímóinak, Krisztus eszközeinek és a Szentlélek jegyzőinek és krónikásainak nevezzük... e szerzők Isten íróitollai és az igét diktáló és inspiráló Szentlélek jegyzői és ímókai voltak."* Röviden: verbálinspirációnak, vagy fundamentalizmusnak nevezhetjük azt a szemléletet, amely a Bibliát minden tárgyi szempontból tévedésmentesen, tehát emberi szempontból, tudományosan és történelmileg is

csalatközhatatlannak tekinti. Ez a "radikális" tevedesmentesség. Bar képviselői (akik ritkán vállalják fundamentalista megnevezést) is azt állítják, hogy Isten nem történelemkönyvet, nem biológiai könyvet, nem földrajz könyvet adott a kezünkbe, végeredményben mégis azt csinálnak belőle, amikor tudományosan is csalatközhatatlan információkat látnak benne. Coleridge, a 19. századi angol költő írta, hogy az isteni inspiráció nem isteni informáltságot jelent.

Az inspiráció kapcsán a fundamentalista testvéreink által leggyakrabban idézett két igehely a következő: 2Tim 3,16. *"A teljes írás Istentől ihletett és hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre."* A mechanikus, tekintélyelvű érveléssel szemben meg kell jegyeznünk két dolgot. Először is a *pasa graphé* jelentheti azt is, hogy "teljes", és azt is, hogy "minden". A *theopneustos* szó is állhat aktív és passzív értelemben egyaránt, tehát állítmányi és jelzői funkciója is lehet. A fenti páli szakasz úgy is fordítható, hogy minden olyan írás, amely Istentől ihletett, hasznos a tanításra. Végezetül: Pál apostol kijelentése nem az általunk használt protestáns Biblia hatvanhat könyvéről szól.

A másik igehely: 2Pét 1,19-21 *"És egészen biztos nálunk a prófétai beszéd is, amelyre jól teszitek, ha figyelmeztetek, mint sötét helyen világító szövétnyekre, míg nappal virrad, és hajnalcsillag kél fel szívetekben... tudván először azt, hogy az írásban egy prófétai szó sem támad saját magyarázatból... Mert sohasem ember magyarázatából származott a prófétai szó: hanem a Szent Lélektől indítatva szólottak Isten szent emberei."* Itt viszont nem szabad szem elől téveszteni, hogy az idézett szövegben nem az írásról van szó, hanem a szóról, a prófétai beszédről!

Éppen két évtizeddel ezelőtt egy általam igen tisztelt, de véleményem szerint fundamentalista alapokon álló személlyel leveleztem a Biblia inspirációjáról. Ő négy csoportot állított fel a Biblia ihletettségével kapcsolatban, s engem (jogosan) a másodikba, önmagát pedig a harmadikba sorolta:

1. Általános értelemben vett illumináció. A Biblia nem különbözik alapvetően más tehetséges "ihletett" irodalomtól.
2. Inspiráció hatása alatt írt emberi beszéd (az emberi beszéd minden szükségszerű fogyatékoságával és tévedhetőségével), ami azonban a "Lélek kardjává" válhat, azaz a Lélek megelevenítése által mondanivalójának lényege biztos, tévedhetetlen isteni üzenetté is lehet, de nem ilyen jellegű önmagában, a Lélek nélkül.
3. Inspiráció hatása alatt írt emberi beszéd, ahol az inspiráció nem szünteti meg az emberi beszéd voltát (tehát Isten dicsőségét csak emberi fogalmakra transzponálva közölheti ez a beszéd), de biztosítja tévedhetetlenségét. Az ilyen inspirációval létrejött emberi beszéd önmagában is tévedhetetlen, de lényege szerint megértetté, élővé és hatóvá, Isten ereje közvetítőjévé csak igehirdetők és igehallgatók lelki magatartása tesz lehetővé, vagy zár ki.
4. Verbálinspiráció: a szöveg Isten mechanikus diktálása, amely Isten tökéletességét és teljességét közvetíti, szavaiban, kifejezéseiben és minden további nélkül.

Az én definícióm szerint viszont a verbálinspiráció és a fundamentalizmus váltófogalmak, ugyanis a mechanikus diktálás szélsőséges nézetét ténylegesen nagyon kevesen képviselik. Raymond Collins mutatott rá, hogy a verbálinspiráció tanítása számos problémát hordoz:

- a) a próféták nemcsak verbálisan közvetítették Isten üzenetét, hanem sokszor "elő is adták" (pl. Jeremiás, Ezékiel);
- b) maguk az események voltak sokszor kinyilatkoztatások, amelyekről a próféták tanúskodtak;
- c) A Biblia maga is sokszor bepillantást enged az írások születésének emberi oldalába (Lk 1,1-2, 1Kor 1,16, Jn 4,2).

1.3. Az inspiráció modelljei

Walter Vogels három inspirációs modellt különböztet meg: a prófétikus, a közösségi és a nyelvi modellt.

1.3.1. A prófétikus modell

A premodern, prekritikus gondolkodásmód, ill. paradigma az egész Biblia ihletettségét a prófétikus modellnek megfelelően fogja fel. Határozottan a személy ihletettségét képviseli az a szemlélet. Eszerint a próféta, legyen az Ézsaiás, Jeremiás vagy Ezékiel, Isten által megragadott szent ember, aki nem a saját bölcsességét, hanem Isten gondolatait, szavait adja át az embereknek. "Plenáris inspirációnak" nevezik azt a szemléletet, amelyik a teljes Bibliát egyforma mértékben tekinti inspiráltnak, tehát nem differenciál az egyes bibliai könyvek inspiráltsága között, az egész Bibliára az inspiráció prófétikus modelljét alkalmazza; nem tesz különbséget aközött, hogy amíg Jeremiás száját "megilleté az Úr", addig Lukács evangélista "mindeneknek szorgalmasan utána járt" (Lk 1,1).

1.3.2. A közösségi modell

A 18. században induló történetkritikai módszer számos esetben bizonyította, hogy az egyes bibliai könyveket nem azok a szerzők írták, akikről azt a hagyomány feltételezte; számos könyv esetében több szerzőről kell beszélnünk, arról nem is szólva, hogy az írott szövegeket megelőzte a szójhagyomány. Ebben az összefüggésben az inspiráció prófétikus modellje érvényét veszíti, hiszen a szövegeket nem lehet egy személy ihletettségéhez kötni. A történetkritika szerint, ha inspirációról egyáltalán beszélhetünk, akkor legfeljebb azt a láthatatlan közösséget tekinthetjük inspiráltnak, amelyik - sokszor hosszú folyamat eredményeként - létrehozta a szöveget. Ez a logika vezetett el szükségszerűen oda, hogy - miképpen ezt a fenti példán is láttuk - az inspirációnak nincs különösebb értelme és jelentősége.

Bármennyire is nagy eltérés van az inspiráció első két modellje között, mindkettőben közös az, hogy az inspiráció *locus*-át a szöveg vagy a szövegek szerzőjében, ill. szerzőiben látja. A harmadik - nyelvi-inspirációs - modell nem a szerző személyiségében, hanem a szöveg minőségében és az olvasás folyamatában fedezi fel az inspiráció működését.

1.3.3. A nyelvi-olvasói modell

Olvasás nélkül egy szöveg csak halott, múzeumi darab. Ha egy szöveget nem olvasok el, akkor halálra kárhoztatom, az olvasással viszont életet lehellek bele, újra teremtem, "újra írom". Az olvasó-orientált szemlélet alapján azért beszélhetünk inspirált szövegről, mert a szöveg hatása alatt az olvasók azt annak tartják. Vogels szerint a Bibliának azért van ma is privilegizált státusza, mert a hívő közösség ma is azonosítani tudja magát vele. Nem azért inspirált a Biblia, mert az emberek úgy döntenek, hanem azért, mert a szöveg különleges természete folytán olyan tulajdonságokkal rendelkezik, ami ma is stimulál, hitet ébreszt. Ebből következik Vogelsnak az a gondolata, hogy ha a Lélek a szöveg írásakor jelen volt, akkor ugyanúgy jelen kell lennie a szöveg olvasásakor is, ha a kreációban részt vett és munkálkodott, akkor a re-kreációban is részt kell vennie és munkálkodnia kell. Vagyis, ha azt mondjuk, hogy az Isten a szerzője a Bibliának, akkor ugyanúgy mondhatjuk, hogy az Isten az olvasója is. Amiképpen az Isten-szerző "írta", ugyanúgy az Isten-olvasó "olvassa" is a szöveget.

Vogels az inspirációról szóló klasszikus újszövetségi helyet, 2Tim 3,16-ot egezetálja friss megközelítésben, s egegezisének eredménye meglepő és elgondolkodtató. Eszerint 2Tim 3,16-ot így kellene a maga teljességében lefordítani: *"Minden olyan írás, ami Istentől ihletett és Istent ihleti alkalmas a tanításra, a feddésre, a jobbításra..."* Tehát nemcsak arról van szó, hogy a szöveget Isten ihlette, hanem arról, hogy a szöveg - ha azt olvassák - magát az Istent ihleti, mondhatnánk: provokálja az Istent.

A II. vatikáni zsinatnak a *Dei Verbum* c. konstitúciója (III. fej. 11.) pedig így módosulna: *"Az Ó és az Újtestamentum könyveit a Szentlélek ihletése alatt írták és olvassák és ezért Isten a szerzőjük és az olvasójuk... A szent könyvek olvasása közben az Isten e vezetése alatt álló emberek erejüket és képességüket úgy használják, hogy bennük és általuk, mint igaz olvasók*

által, az írásban azt Isten akarja".

Vogelsnek az inspiráció nyelvi megközelítéséről szóló tanulmánya végül is arra fut ki, hogy azért inspirált a Biblia, mert ma is inspirál, kétezer év után is ugyanúgy életet adó, életet támasztó ereje van. A Biblia egyszerre Isten népe hitének kifejeződése és e nép hitének tápláléka. Egykoron Isten népe írta a Bibliát és Isten népe ma is folyamatosan újra írja a Bibliát.

Vogels tanulmánya arra a lényeges kérdésre már nem tér ki, hogy mi a különbség a költői-művészi inspiráció és a Szentírás inspirációja között. (Gondoljunk Adyra: *"Hajtson a Szentlélek, vagy a korcsma gőze!"*) Valószínűleg Vogels azt válaszolná, hogy amíg a Biblia "szerzője" és "olvasója" a Szentlélek, addig a költői és művészi alkotások "szerzője" és "olvasója" is valamilyen lélek, de ez nem (sohasem?) a Szentlélek.

Luther is közel állt a nyelvi, az olvasóra, ill. a befogadóra alapozott inspirációelméletéhez. Azt írja, hogy egyedül a Lélek érti meg az írásokat helyesen. Ám Luther még egy lépéssel tovább megy, amikor az inspirációt nem az írott betűhöz, hanem a halláshoz köti, s hang meghallását pedig az igehirdetéshez, a prédikációhoz. Az inspiráció tehát a hirdetőre és az ige meghallóira is vonatkozik.

Az inspiráció kapcsán olvasó szerepét legújában Ulrich Körtner (1957-) bécsi rendszeres teológus emelte ki *Az inspirált olvasó* című könyvében. Szép példája ez annak, hogy egy teológus miképpen használhatja a legújabb irodalomtudományi ismereteket fel teológiai kutatásai céljára. Körtner ugyanis az irodalmi befogadás-esztétika elméletet a Biblia olvasására alkalmazza. Találó megfogalmazása így hangzik: *"A hit a bibliai szövegek olyan megértése, amely által az olvasó nemcsak belekerül a szövegbe, hogy azt teljessé tegye, hanem amely által ő maga is megváltozik, mivel megtanulja magát másként megérteni, és így megtanul másként élni."* Az irodalmi megközelítés így a történetkritika által sokszor elvetett, vagy legalábbis megkérdőjelezett inspiráció tanításához való visszatérést is jelent, igaz az inspiráció egy új értelmezésében: *"Befogadás-esztétikai alapokon állva a rekonstrukció az ihletett olvasóról szóló tant eredményezi."* Körtner szerint a Szentírás implikált olvasója az "Isten lelkétől inspirált olvasó".

1.4. Az inspiráció és a Biblia értelmezése

Az olvasás aktusa és az olvasó szerepe tehát felértékelődik az inspirációról szóló újabb elméletekben. A Biblia értelmezését kutató hermeneutika már régóta használja a *sensus plenior* fogalmát, ami "teljesebb", illetve "kiteljesedő" értelmet jelent. Raymond Brown katolikus teológus megfogalmazásában: *"A sensus plenior az a mélyebb-, vagy többjelentés, amit az Isten szándékozott a szövegnek adni, és ami az emberi szerzőnek nem állt egyértelműen a szándékában. Ezt a jelentést a bibliai szövegek szavaiban (illetve szövegcsoportokban vagy teljes könyvekben) a további kinyilatkoztatás, vagy pedig a kinyilatkoztatás megértésének magasabb fokán fedezhetjük fel."* Brown megfogalmazása: "a kinyilatkoztatás megértésének magasabb foka" természetesen az olvasásra vonatkozik, a szövegnek a jelenkorra való alkalmazására. Egy protestáns teológus szerint a teljesebb értelem *"Isten szándékának megnyilatkoztatása a jelen szituációban, s annak a megmutatása is egyben, hogy e szándék előrehaladó és folyamatos... a sensus plenior egy szakasz teljesebb jelentése, az a "plusz", "a valamivel több", amit Isten a szövegnek az inspirációval adott; az, ami Isten ígéjének üzenetét egyformán érvényessé teszi az elkövetkezendő generációk számára."* Arról van szó, hogy amit az egyes szerzők Isten lelkének ihletése alatt mondtak, az olyan, mint amikor már egy a magban benne van a csíra, sőt a teljes növény is, noha a magban még mikroszkóp segítségével sem lehet látni a megszületendő növény szárát, levelét vagy virágját. Amikorra azonban "betelik az idő" (Mk 1,15), amikorra beérik Isten terve, akkor az utódok megértik, hogy milyen aktuális kérdéstről is szólhatott a szöveg. Az apostolok sokszor csak utólag értették meg Jézus szavait.

Rámutattak arra is, hogy az inspiráció hatása alatt írt szöveg teljesebb értelme szerepet játszott a kánon kialakulásában is, hiszen a kanonizálás

írásának új értelmezés, amikor a régi szövegek új jelentést nyernek "A

újraolvasás, újraértelmezés, amikor a régi szövegek új jelentést nyernek. A kinyilatkoztatás előrehaladása azt is jelenti, hogy az Írás szövegének jelentése a kánon kialakulása közben egyre mélyebb és mélyebb lett. Ha az egzegéta a teljes Biblia szövegét figyelembe veszi, akkor a Szentírás részszovegeinek teljesebb megértését nyeri. A teljesebb megértés (fuller understanding) mindazokat a jelentésréteget magában foglalja, amelyek akár szándékosak, akár szándék nélküliek voltak a szerző részéről".

Ulrich Körtner, de legújabban Paul Ricoeur André Lacocque-kal írt *Bibliai gondolkodás* című könyvében is idézi Nagy Szent Gergely mondatát, hogy "Az isteni szavak az olvasókkal együtt nőnek". Az írás tehát függetlenedik a szerzőjétől, önálló életre kel (erről szól például az Ulrich Luz-féle hatástörténet is). A történetkritika egyoldalúságával szemben Ricoeur és Lacocque számára is a szöveg "utólagos történelme" izgalmas, s "az értelmezés folyamata nem a forrásszöveg pusztá helyreállítását, aktualizáló megisméltését jelenti, hanem sokkal inkább a minta újra-feltalálását, újraalakítását, újratájolását." A szerzők kiemelten hangsúlyozzák a bibliai korpusznak az élő közösséggel való kapcsolatát. "Az írott szövegről van szó, melyet az olvasás hagyománya újraalakítva, újraelevenítve művé szőtt. A szöveg dinamikájával számolunk: belőle rajzolható meg a folyamat, a pálya... Ily módon a szövegek Ószövetségben megkezdett pályája olyan útvonalat rajzol, mely ezen első korpusz-on kívül, a második korpusz-ban is követhető... Az első Testamentumot nem szünteti meg a második, de újraértelmezi, és ebben az értelemben beteljesíti." Körtner, Ricoeur mind azt hangsúlyozzák, hogy az olvasó benne találja magát a szövegben (*Lector in fabula*), része a szövegnek: "Ebben a vonatkozásban nincs e folyamatra találóbb példa, mint a mássalhangzókat jelölő sémi írás, melyet az olvasó odaillő magánhangzókkal egészít ki olvasás közben."

2. Zárógondolatok. Gyakorlati javaslatok

Hogyan legyünk az ige egyháza? Mi a biblikus gondolkodás? Akkor lehetünk ismét az ige egyháza, ha újra megtanulunk biblikusan gondolkodni, ahogy Paul Ricoeur is írja. Igaza van Ricoeurnek, hogy "a görög, a karteziánus, a kantianus, a hegelianus modellen kívül is létezik gondolkodás". Több mint egy évtizede megjelent angol nyelvű könyvemben, majd számos magyar nyelvű írásomban is felidéztem Kierkegaardnak és Northrop Frye-nek azt a felismerését, hogy végeredményben két típusú gondolkodás létezik. Az első a kauzális gondolkodás, ami múlt-orientált (alapja az értelem, a megfigyelés és a tudás); illetve a másik, ami a Bibliára jellemző jövő-orientált "tipologikus" gondolkodás: ennek alapja a hit, a remény és a vízió. Vagyis arról van szó, hogy nem csak a ráció, az emberi értelem, hanem a hit is lehet a gondolkodás alapja. Ahogyan Mária is "szívében forgatta" a hallottakat, mi is gondolkodhatunk a hitünkkel. A hitünk forrása pedig nem valami misztikus élmény, hanem az isteni ige, ami az Ó-, és az Újszövetségi szentírás bizonyágtételén keresztül egy Személy hangján szólít meg bennünket.

A Szentírás számunkra nem egy kulturális dokumentum, amit hűvös ésszel analizálhatunk, mivel Isten igéjének természetéhez tartozik, hogy olvastatja magát, s azt akarja, hogy meghallják. A hirdetett ige átmenetileg vált írott igévé, de az írásbeliség átmenetiségében is azt kívánja, hogy élő szóvá, újra hirdetett igévé váljon, hogy az emberek meghallják, hogy gyógyuljanak tőle, és életük legyen. A Zsidókhöz írt levél szavaival: "Mert Isten igéje élő és ható, élesebb minden kétélű kardnál, és áthatol az elme és a lélek, az izületek és a velő szétválásáig, és megítéli a szív gondolatait és szándékait" (4,12).

Melyek a gyakorlati következtetések? Mindenek előtt vissza kell szereznünk, vissza kell nyernünk a bibliaolvasás örömét! Vissza kell szereznünk a bibliaórák tisztességét, amit a korszellem elrabolt tőlünk! Nem emberi okoskodás, hanem Isten igéjének a hívő közösségében való keresése, kutatása és megtalálása; "a szántóföldbe rejtett kincs" teremt egyedül hitet és igaz embereket. Budapesten évtizedek óta szomorúan tapasztalom, hogy a legtöbb gyülekezetben bibliaórák címén nagy, elvont témákról bölcsekednek a résztvevők. A közösség inkább társaság, ahol egy nemzedékhez tartozó emberek egymás között jól érzik magukat. Ritkán veszi a lelkész a fáradságot, hogy bibliatanulmányozó sorozatokat indítson, mert az - úgymond - nem korszerű, s kiment a divatból. Pedig vegyük csak kezünkbe Túróczy Zoltán prédikációit, olvassuk el azokat, s akkor

megérthetjük, hogy miért jutottak akkoriban olyan sokan krisztushitűre, miért növekedtek a gyülekezetek, miért élt az egyház. Persze nosztalgiából nem lehet megélni, saját magunknak fel kell fedezni az igét, meg kell tanulnunk Bibliát olvasni. Sajnos a mi időnkre is igaz az, hogy *"ritkaság volt az Úr igéje, nem volt gyakran látomás"* (1Sám 3,1). Ilyen időben ne szégyenkezzünk más egyházaktól, hiteles igehirdetőktől, vagy akár világiaktól is tanulni!

Befejezésként ezért egy világi szerzőpár művére hívom fel a figyelmet. Dér Katalin és Horváth Pál *Bibliaismeret* című könyvét hittanoktatásban, a gyülekezeti munkában. A könyv negyedik része a "Biblia olvasása" címet viseli, amiben Dér Katalin számos tanácsot ad az olvasóknak:

1. Vedd és olvasd!
2. A megfelelő lelkiállapot szükséges;
3. Vegyük figyelembe az olvasott könyv műfaji sajátosságait!
4. Konzultáljunk lelkésszel!
5. Kezdjük az Újszövetséggel!
6. Ne mellőzzük a Héber Szentírás olvasását!
7. "Festina lente" (Lassan siess!),
8. Figyeljük meg a választott rész apró mozzanatait;
9. Lélekkel és ésszel tanulmányozzuk az "önmagát magyarázó" írás szerkezetét!

A további fontos pontok után a "belső csendre", a "nyugalomra" és az "összeszedettségre" figyelmeztet, rámutatva, hogy a Biblia olvasása folyamán fokozatosan kialakulhat egy "belső hallás", amikor az eszünkkel és a lelkünkkel egyaránt jelen tudunk lenni a szöveg számára.

A Teológián Muntag Andor professzor szokta mondani: megvan annak a sajátos íze, ha a Bibliát évente egyszer legalább folyamatosan végig olvassuk. Készíthetünk magunknak tervet, hogy minden hónapban újraolvassunk legalább egy ószövetségi és egy újszövetségi könyvet. A gyülekezetekben a presbitériumok és a lelkészek fedezzék fel a Biblia tanulmányozásának lehetséges módjait, hogy miképpen lehet segédanyagokat, munkafüzeteket találni, vagy készíteni erre a célra.

A Biblia olvasásában sose tévesszük szem elől az Ó- és az Újszövetség egységét, hiszen az Új mindig visszautal az Ó-ra, az Ó pedig általában előremutat az Új-ra. A modern szövegtudomány "intertextualitásnak" nevezi ezt a jelenséget. Fontos tudatosítanunk: az Ószövetség volt Jézus Bibliája. Külön eladást igényelne a "Jézus és az írások" témaköre (Jn 5,39).

A bibliaolvasásban forduljunk bátran a reformáció korában újra felfedezett "hit analogiája" (*analogia fidei*) és az "önmagát magyarázó írás" (*scriptura sui ipsius interpres*) elvéhez. A Károli Bibliában található belső utalások sokat segítenek az azonos motívumok, gondolatok, a Biblián aranyfonalként végighúzó tartalmi egység felismerésében.

Istennek hála, több évtizede használatos egyházunkban a világ evangélikussága által naponként közösen olvasott, *Útmutatónk, Losungunk*. Szeretném elmondani, hogy meg lehet tanulni, meg lehet szeretni a *Losungot* követő rendszeres bibliaolvasást is. Személyesen is örömmel tanúsíthatom: működik az ilyen módon történő olvasás. Minden ellenkező híreszteléssel szemben a bibliaolvasás, a bibliatanulmányozás, a bibliaóra nem valami unalmas, régimódi dolog, hanem hallatlanul izgalmas, benső örömet okozó tevékenység.

A Jelenések könyvében az angyal ezt mondja az apostolnak: *"Vedd át, és add meg!"* (Jel 10,9). A Szentírás rendszeres olvasása valóban az evéshez hasonlítható leginkább. Szent Ágoston kérdezte egy helyen, hogy vajon miért vannak a Szentírásban világos és homályos részek egyszerre. Bölcsen azt válaszolta: azért vannak benne világos dolgok, hogy azok éhséget csillapítsanak. De azért maradnak benne még mindig homályos részek, hogy azok pedig a csömörtől megóvjanak.

Kívánom, hogy a naponkénti bibliaolvasás tényleg hitünket, életünket tápláló eledelünk legyen; tapasztaljuk meg a nekünk is mindig új meglepetéseket tartogató bibliaolvasás örömét, az éhséget csillapító erejét; és ezt a benső örömet és erőt tudjuk továbbadni a reánk bízottaknak!

Ifj. Dr. Fabiny Tibor

© Magyarországi Evangélikus Egyház, Internet Munkacsoport, 2002.
Az adatok kereskedelmi célra nem használhatók. Minden jog fenntartva.
Kérdések és megjegyzések: Webmaster